

Проблематика визначення правової природи віртуального активу в українському праві

Інна Доляновська,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри державно-правових дисциплін,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: DolianovskaIM@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0002-1606-7096

Костянтин Кривенко,

адвокат, радник АО «ЮФ «Ілляшев та Партнери»,

аспірант 2-го року підготовки,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: KryvenkoKO@krok.edu.ua,

ORCID: 0009-0006-1327-757X

Продовження стрімкого розвитку такого інноваційного явища як віртуальні активи обумовлює сталі бажання урядів різних країн встановити регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі обігу та використання таких активів. Вказані взаємовідносини знаходяться у віртуальній, а не у реальній площині, що безумовно створює виклик для державного регулятора. Складність впровадження правового регулювання віртуальних активів також обумовлюється прямим протиріччям факту регулювання та мети створення віртуальних активів, яка передбачала відхід від звичайного формату централізованого регулювання та передання цієї функції широкому колу користувачів технології.

Незважаючи на те, що встановлення контролю над відносинами у віртуальному просторі було складним завданням, розвинуті країни вже створили певну законодавчу базу, яка дозволяє регулювати суспільні відносини, пов'язані з віртуальними активами як мінімум у точці перетину віртуального та реального світів, тобто, на моменті певного конвертування віртуального активу у реальний або навпаки.

Україна на цьому поприщі теж мала неабиякі успіхи, про що свідчить прийнятий парламентом на початку 2022 року Закон України «Про віртуальні активи». Однак, внаслідок широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, процес втілення правового регулювання у використання віртуальних активів значно сповільнився та наразі знаходиться у певному занепаді.

Задля винайдення та запровадження дійсно якісного правового регулювання обігу віртуальних активів необхідно здійснити глибоке дослідження правової природи даного технологічного явища, проаналізувати міжнародний досвід та визначити які саме сфери застосування віртуальних активів потребують втручання держави. Але, у будь-якому разі, первісним є надання якісного та повного визначення поняттю віртуального активу.

Вперше визначення віртуального активу з'явилося в українському законодавстві після набрання у 2022 році чинності Законом України «Про

запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Так, віртуальним активом визначено цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [1].

Варто зазначити, що вищезгаданий закон був розроблений та прийнятий на виконання ряду міжнародних зобов'язань України з Міжнародним валютним фондом та Європейським Союзом щодо вдосконалення українського законодавства та гармонізації його із європейськими правовими нормами.

У той же час, Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 від 20.05.2015, визначала віртуальні валюти як цифрове вираження вартості, яке не є випущеним або гарантованим центральним банком або органом публічної влади, не є обов'язково прив'язаним до законодавчо встановленої валюти і не має юридичного статусу валюти або грошей, але приймається фізичними або юридичними особами як засіб обміну, який може передаватися, зберігатися або яким можна торгувати в електронній формі [2].

Таким чином, український законодавець дещо звузив існуюче на той час у європейському праві поняття віртуального активу та не відобразив певні можливості здійснення з ним окремих дій.

У подальшому, в прийнятому у 2022 році, але досі не набравшому чинності Законі України «Про віртуальні активи», законодавець визначив віртуальний актив вже як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [3].

Надалі, Цивільний кодекс України було доповнено рядом положень щодо розширення кола об'єктів цивільних прав, у результаті чого віртуальний актив також визнано цифровою річчю, тобто благом, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність [4].

Таким чином, на сьогоднішній день в українському законодавстві міститься два різних визначення віртуальних активів та обидва є чинними. Поряд з цим, жодне з визначень не дає повне розуміння сутності віртуального активу та сфери його застосування. Схожої думки дотримується вчена Ушинкіна О.А., яка зазначає, що співвідношення визначення віртуальних активів, запропонованого українським законодавцем, із сучасними світовими термінологічними тенденціями дає підстави вважати, що Закон України «Про віртуальні активи» потребує доопрацювання в частині дефініції та класифікацій віртуальних активів, оскільки він не враховує ряд важливих аспектів, які стосуються саме сутності віртуальних активів [5].

Законопроект № 10225-1 від 17.11.2023, який був включений до порядку денного лише в вересні 2024 року, запропоновано ще одне визначення цього терміну, зокрема: віртуальний актив - це різновид цифрової речі, що є об'єктом

цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав» [6].

Разом з цим, Європейський союз прийняв доволі революційний Регламент (ЄС) 2023/1114 Європейського Парламенту та Ради від 31.05.2023 про ринки криптоактивів (MiCA), яким не лише встановив доволі широке правове регулювання сфери обігу віртуальних активів, але й визначив криптоактив як цифрове вираження вартості або права, яке можна передавати та зберігати в електронному вигляді за допомогою технології розподіленого реєстру або подібної технології [7]. Варто зазначити, що криптоактив можна вважати синонімом віртуального активу, адже у цьому контексті йдеться про одні й ті ж самі технології.

Більш широке тлумачення віртуального активу надано у преамбулі до вищезгаданого Регламенту, де зазначено, що криптоактиви є одним з основних застосувань технології розподіленого реєстру. Криптоактиви - це цифрове представлення вартості або прав, які потенційно можуть принести значні вигоди учасникам ринку, в тому числі роздрібним власникам криптоактивів. Представлення цінності включає зовнішню, не внутрішню цінність, яку приписують криптоактиву зацікавлені сторони або учасники ринку, тобто цінність є суб'єктивною і ґрунтується лише на інтересі покупця криптоактиву. Спрощуючи процеси залучення капіталу та посилюючи конкуренцію, пропозиції криптоактивів можуть забезпечити інноваційний та інклюзивний спосіб фінансування, в тому числі для малих та середніх підприємств. При використанні в якості платіжного засобу криптоактиви можуть створити можливості для більш дешевих, швидких і ефективних платежів, зокрема, на транскордонній основі, завдяки обмеженню кількості посередників [7].

На думку автора, саме такий підхід до визначення сутності та правової природи віртуальних активів є найбільш прийнятним та буде сприяти однаковому правозастосуванню як на національному, так й на міжнародному рівні.

З урахуванням викладеного, у ході впровадження в Україні правового регулювання віртуальних активів, враховуючі інтеграційні процеси та подальшу міжнародну співпрацю у цій галузі, доцільно було б розробляти та впроваджувати національне законодавство у сфері обігу віртуальних активів саме з урахуванням Регламенту (ЄС) 2023/1114.

Ключові слова: віртуальні активи, криптовалюта, правове регулювання обігу віртуальних активів.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення:

- Закон України № 361-IX в редакції від 01.01.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/ed20240101#Text> [дата посилання 26.11.2024].
2. Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 648/2012 та про скасування Директиви Європейського Парламенту і Ради 2005/60/ЄС та Директиви Комісії 2006/70/ЄС: Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 від 20.05.2015 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_037-15#Text [дата посилання 26.11.2024].
3. Про віртуальні активи: Закон України № 2074-IX, редакція від 01.01.2024 (не набрав чинності). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> [дата посилання 26.11.2024].
4. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV в редакції від 03.09.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [дата посилання 26.11.2024].
5. Ушинкіна О.А. Концептуальні підходи до визначення поняття «віртуальні активи» в Україні та у світі. Юридичний вісник. 2022. № 3 (64). С. 70–76.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні: Проект Закону №10225-1 від 17.11.2023. <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43232> [дата посилання 26.11.2024].
7. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) №1093/2010 and (EU) №1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 (Text with EEA relevance). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R1114> [дата посилання 26.11.2024].